

סוגיות בדף היומי

עבודה זרה מ"ז "המשתחוה לבהמה – צמרה מהו לתכלת..."

היא. ומלבד שדבריו מחודשים ואין משמע כן בשאר הפוסקים.

צריך עיון לפי"ז מאי פרכין 'אי תכלת לציצית היינו בעיא דר"ל, הרי באמת יש חילוק לפי דבריו ולא היינו הך והול"ל חילוק זה. ובספר זכרון שמואל [לגר"ש רוזובסקי, סו, יב] נקט בדעת הרמב"ם שפסול אפילו בדיעבד [וכ"ה בשיעורי הגר"ד סולוביצ'יק סוכה לא, ולא כן כתב בשו"ת פרי יצחק ח"א י] ובדעת הטושו"ע דכשר בדיעבד. וכתב שאף לפי שיטות המקלים, נראה שצריך להורידן ולתלות ציציות אחרות, שזהו בכלל 'לכתחילה' ובה מובן לשון 'פסול' שנקטו הפוסקים. וכשרות בדיעבד – פירושו שקיים המצוה למפרע, ונפקא מינה שמותר לצאת בהן בשבת, וכן לענין שאם אין לו אחרות – מטיל את אלו. וע"ע בכל הענין בחזו"א י"ד ס, יז.

ג. בהמה שיש בה ספק אם השתחוה לה אם לאו – לכאורה תלוי הדבר בחילוקי פירושי הראשונים אם בעיית ריש לקיש מדאורייתא או מדרבנן. ואף אם מדאורייתא, הרי כיון שלא נפשטה הבעיה, הוי ספק ספקא. האריך בכעין זה בשו"ת פרי יצחק ח"א י. [יוסף דעת]

עבודה זרה מ"ז "הצמר שגדל על הבהמה לאחר שעבדוה, יש מתירים ויש אוסרים"

[תרמט, בבאור הט"ז שם. והביאו במשנה ברורה שם סקכ"ח ובשעה"צ]. וכבר העיד על כך ב'שונה הלכות', במילואים שבסוף הספר. [יוסף דעת]

עבודה זרה מ"ט "שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחמיצו..."

ואולם הט"ז [שם סקט"ו] חלק לפי שלא מצינו 'זה וזה גורם מותר' אלא אם באותו זמן שעושה האיסור את פעולתו, עושה גם ההיתר פעולתו, כמו שתי חתיכות שאור המחמיצות כאחת, אבל כאן הרי המלח של היתר כבר עשה את פעולתו, נמצא שהמלח של איסור שבא אחר כך נחשב כגורם יחיד. והאחרונים [אליה רבה וחדם משה שם, ועוד] השיגו על דבריו, שהרי מבואר כאן שלדעת חכמים שהלכה כמותם, בין שנפל איסור בתחילה בין שנפל בסוף, לעולם מותר – הרי שאין חילוק אם שני הגורמים באים כאחת אם קדם ההיתר ואח"כ בא גורם אסור.

ויש שכתבו לתרץ דברי הט"ז, שכאן מדובר בטרם נגמר תהליך החימוץ של השאור הראשון, אז נפל השאור של תרומה, והרי שניהם פועלים כאחת עתה. ואינו דומה למלח שגמר פעולתו ובא מלח אחר והוסיף מליחות. [באליה רבה צידד בחילוק זה, אך כתב שזהו דוחק. אמנם בשו"ת שבט הלוי [ח"ח קב, א] החזיק בחילוק זה בהסבר שיטת הט"ז. ע"ש]. עוד יש מקום לחלק בין המחמצת עיסה, שאינה ראויה לחצאין, ואם כן כשאנו דנים על ההחמצה אנו דנים על התוצאה הסופית של עיסה מתוקנת, והרי יש לה שני גורמים, גם אם נעשה הדבר בשלבים. לא כן כשאנו דנים על טעם מלוח וכדומה – אין מקום לדון על הטעם המוגמר כחטיבה אחת, שהרי אין כאן יצירה חדשה, [גם יש אנשים שנוח להם במליחות מועטת ויש במרובה], אלא כל נתינת מלח נוספת נידונה לעצמה, כתוספת מליחות, בזה אמר הט"ז שאם המלח האסור בא בפני עצמו בסוף, הרי הוא נידון לעצמו, וע"ע בספר מנחת שלמה ה, א. [יוסף דעת]

עבודה זרה נ: "ואמאי קרוי ליה בנן של קדושים, דאפילו בצורתא דזוזא לא מסתכל"

ושעבוד מלכויות. כי באמת הוקבעה קדושה עצומה בלב כל אחד מישראל. וזהו דלא אסתכל בצורתא דזוזא – שלא היה רואה כלום על הצורה והלבוש, רק הבין הפנימיות... [מתוך מי השלוח ח"א לקוטי הש"ס פסחים קד. ע"ע במובא ביוס"ד שם]. [יוסף דעת]

בעיה זו לא נפשטה כאן, הלכך מספק צמרה פסול לתכלת. ואולם זהו לענין לכתחילה, אבל בדיעבד – מחלוקת הפוסקים בדבר [באור הגר"א או"ח יא, ח. וכו"ה במשנה ברורה שם].

א. בהלכות שופר [תקפ"ו, ג] משמע במשנ"ב [בסקי"ח] שלענין הדין נוקטים אנו כדעת המתירים שאין לפסול בדיעבד [שכן היא שיטת רוב הראשונים – תוס', רמב"ן, ריטב"א ועוד], ואם אין לו שופר אחר אלא מבהמה של עכו"ם שהשתחוה לה – יתקע בו. ואפשר שגם יברך עליו [שער הציון שם לג]. אלא שלכתחילה צריך לחוש לדעת המחמירים. וכן מבואר בדבריו בהלכות לולב [תרמ"ט סק"ט כח, ובשער הציון אות יז]. וראה שלענין ציצית, גם כאשר אין לו אחרים – לא יתלן ולא ילבש, אלא שאם צריך לבגד יתלן בו, ואפשר שיברך עליו כבשופר. ע"ע הר צבי סוכה כג.

ב. בספר חלקת יואב [ח"א לב, א] נקט לפסול בציצית בדיעבד, שכן משמע מסתימת לשון הפוסקים, וחילק בין זה ובין שופר שאינו אלא לכתחילה – שכיון שהציצית צריכה להעשות לשמה, חל בה חלות קדושה וכחפצי גבוה

צריך עיון ממה שסתם המשנ"ב במקום אחר [תרמט, יט כח] לאסור [עפ"י פסק השו"ע י"ד קמה, א]. ודוחק הוא להעמיד בבהמת גר ומטעם שהגזירה נחשבת ביטול וכדרך שכתב הפמ"ג

עבודה זרה מ"ט "שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחמיצו..."

מדובר בכמות של תרומה שהיא בטלה ברוב [אחד ממאה – כדין ביטול תרומה], ולכן אין לאסור מצד תערובת איסור או טעמו, אלא הנדון לאסור הוא רק מצד נתינת כח הגורם לחימוץ העיסה. ואילו היה האיסור הגורם היחיד לחימוץ – הכל מודים שהעיסה אסורה [עפ"י חדושי רבנו דוד בונפיייר, תלמיד הרמב"ן. וע"ג גם בקובץ שעורים פסחים אות קיט]. או בסגנון דין ממשות השאור נתבטלה בתערובת, ולא נשאר אלא טעמה, ולכן אע"פ ששבחה ניכר בעיסה – כיון שאותו שבח בא משני גורמים – מותר [עפ"י בשו"ת הר"ן ע]. [החילוק בין שני הטעמים הנזכרים הוא ביסוד הדין שדבר המחמיץ אוסר, האם משום שהוא כדבר המעמיד, שהרי הוא הגורם לקיומה ולצורתה הנוכחית של העיסה המתקנת. או שמא ענינו משום 'טעם כעיקר' – שטעם המחמיץ מורגש, וכדין תבלין ודבר העשוי לטעם שאינו בטל אפילו באלף, וכבר נחלקו בזה האחרונים – הרב מנחת כהן ופרי חדש ועוד. עפ"י שו"ת שבט הלוי ח"ח קא, ג. וע"ע במובא לעיל לב]. כשם שבדבר המחמיץ דנו משום 'זה וזה גורם, כך גם בדבר המטעים, כגון תבלין של היתר ושל איסור שביחד הצטרפו לתת טעם – מותר, לפי מה שאנו נוקטים זה וזה גורם מותר. וכן מבואר במשנה במסכת ערלה [ב, טו]. וכן מובא בבית יוסף [או"ח שיח, וכו"ה ברמ"א] משבולי הקט [פו, בשם ה"ר שמחה משפירא], אודות מי שעבר ונתן מלח בשבת בתבשיל שבכלי ראשון שעל האש, שאסור משום מבשל – אעפ"כ המאכל מותר, הגם שהמלח עשוי לטעם ואינו בטל, הלא מסתמא נמלח התבשיל גם מערב שבת אלא שלא נמלח כל צרכו, נמצא שעתה יש כאן שני גורמים המטעמים, חד של איסור וחד של היתר.

כלומר, לא נקרא 'בנן של קדושים' על שום אבותיו אלא מחמת קדושת עצמו, שהיה מורגל בקדושה כמו בן המורגל בקדושת אביו, וכדרך שאנו אומרים 'בני אברהם...' – שישאל מורגלים במידתו של אברהם אבינו, היינו אהבת השי"ת, כמאמר רז"ל [בברכות יז]. רצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה